

МАНСАРДА

МАРЛЕН ХАУСХОФЕР

traduki

Издавањето на ова дело беше поддржано од ТРАДУКИ, книжевна мрежа, на која припаѓаат Сојузното министерство за Европа, интеграции и надворешни работи на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна Република Германија, швајцарската фондација за култура ПроХелведија, КултурКонтакт Австрија (во име на Сојузната канцеларска служба на Република Австрија), Гете Институтот, Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура на Република Хрватска, Ресорсот за култура на владата на кнежеството Лихтенштајн, Фондацијата за култура на Лихтенштајн, Министерството за култура на Албанија, Министерството за култура и информирање на Република Србија, Министерството за култура на Република Романија, Министерството за култура на Црна Гора, Министерството за култура на Република Македонија, Саемот на книгата во Лајпциг и фондацијата С. Фишер.

БИБЛИОТЕКА – АКВАМАРИН

Главен уредник
Филип Димевски

Лектура
Ирена Ралева

Наслов на оригиналот:
Marlen Haushofer, DIE MANSARDE

Copyright © by Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin.

Published in 1969 by Claassen Verlag

Copyright © за македонското издание Бегемот, 2018

Copyright © of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

Компјутерска обработка
Бегемот

Графичко уредување
Наталија Лукомска

© Сите права на изданието ги има БЕГЕМОТ ДООЕЛ – Скопје. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени или електронски медиуми без писмено одобрение од издавачот.

МАНСАРДА

МАРЛЕН ХАУСХОФЕР

(РОМАН)

превод од германски јазик

Катерина Јосифоска

Скопје, 2018

НЕДЕЛА

Од НАШАТА СПАЛНА СОБА ГЛЕДАМЕ ДРВО, кое постојано е предмет на несогласувања. Хуберт тврди дека тоа е акација. Тој изговара *агација* зашто неговиот татко, кој потекнува од Герц, така го изговарал овој збор. Не знам дали така го изговараат сите од Герц или тоа е карактеристично само за таткото на Хуберт. Хуберт ги сака акациите, за кои во старите романи се вели дека мирисот на нивните цветови е сладок и опоен. Тој навистина е сладок и опоен, како што и сите придавки во старите романи се умешни. Само што денес повеќе не смеат да се употребуваат. Сепак, цветовите на акациите секогаш ќе мирисаат слатко и опојно, сè додека на светот постои барем еден единствен нос, кој ќе го впира тој мирис.

Значи, дрвото преку патот Хуберт го смета за акација. Притоа, тој не знае ништо за дрвјата. Тој ги сака акациите само затоа што неговиот татко, стариот Фердинанд, како млад имал навика да шета по алејата на акациите. Претпоставувам дека тоа не го правел сам, туку во друштво на некоја млада девојка. Девојката сигурно носела чадор, а тој чадор бил од жолта свила. И оној неискажлив мирис го исполнувал светот, свет што бил тркалезен и интегрален, и кого повеќе го нема. Повеќе го нема ни стариот Фердинанд, но неговиот син и понатаму тврди дека дрвото пред нашиот прозорец е акација.

Можам само да се насмеам на тоа. За мене дрвото е брест или евла, што докажува дека ни јас не знам баш

многу за дрвјата, иако пораснав на село. Но тоа беше одамна и којзнае каде ми беа очите тогаш.

Не се трудам многу да ги научам имињата од светот на природата. Како ознака, совршено ме задоволува описот „убаво дрво“. Многу птици ги нарекувам црвеноноги или зеленокрили, а секој цицач со непознато име за мене е крзнено суштество, долгоушесто, дебелоопашесто, овалномуцкаво, свиленкавомеко крзнено суштество. Затоа што ним не им пречи ако се нарекуваат така, тие не поднесуваат тужба за повреда на честа, па така и на дрвото преку патот му е сеедно како го викам. Значи, треба да биде брест или евла.

Тоа не знае дека јас постојам. Неговата најчудна карактеристика е тоа што се гледа само во зима. Штом ќе распупи и ќе се покрие со лисје, станува невидливо, сè додека еден ден, под сивото ноемвриско небо, повторно не остане голо и нежнограно, па повторно не започне барањето на решение за неговото име.

Хуберт се исправа на креветот и вели: – Тоа, секако, е агација. – Евла или брест – упорно велам јас. – Ме сметаш за малоумен – вели Хуберт – мислиш ли дека не ја препознавам агацијата на прв поглед? – Јас добро знам дека навистина не знае како изгледа акацијата, но не го кажувам тоа, за да не го навредам. Имено, никогаш не знам што точно може да го навреди, понекогаш е дебелокожец, а понекогаш ќе го навреди и ситница. Тоа со акацијата сигурно ќе го навреди, како и сè друго што некако се поврзува со неговиот татко. Имено, Хуберт скришум негува култ кон предците. Бидејќи и јас сум иста како него, во тој поглед сум внимателна. Премолчив, оставив работата да се смири, гледајќи преку патот во дрвото.

Недела е во февруари, и таа мала сцена се одигрува секое неделно утро. Во работните денови, секако, немаме време за такви игри. – На дрвото има птица – се огла-

сува Хуберт – сколовранец. – Тоа е бесмислено – велам јас – во зима нема сколовранци, се чини дека е кос. – Јас делумно сум хендикепирана во оваа ситуација, зашто Хуберт е далековид, а за мене оправдано може да се каже дека сум кратковида. Можев да видам само мала црна дамка на гранките. – Не – вели Хуберт – тоа сигурно не е кос. – Можеби е зеленушка? – предлагам. Не знам како точно се викаат птиците што ги викам зеленушки, изгледаат како големи врапци, само зелени. – Ти и твоите зеленушки! – со презир вели Хуберт и ја отвора својата книга, опис на битката кај Сант Готхард-Могерсдорф од 1664 година. Тој со голема наклонетост чита книги за старите битки и замислува дека би бил подобар стратег од тие генерали, одамна претворени во прав. Мачно е да се гледа колку го повредува тоа што не може да ги коригира нашите изгубени битки. Не поради патриотизам, тоа го сфатив одамна, туку од разгорен копнеж за перфекција. Него го навредуваат изгубените битки на сите нации. И покрај тоа, се чини дека го смирува читањето на тие книги и, бидејќи за старите битки има купишта книги, четивото му е неисцрпно. Тој спокојно може да доживее сто години. Тоа веројатно нема да се случи, а не би било ни пожелно.

Хуберт сега има педесет и две години и, ако се земе предвид дека не води никаква грижа за своето здравје, се наоѓа во сосем добра состојба. Крвниот притисок му е нормален. Понекогаш малку ќе му зачкрипат зглобовите, му фалат четири заби, тоа не е многу, но затоа сè уште има мошне густа кафеава коса, секако, со неколку бели влакна. Можеби премногу пуши, но речиси воопшто не пие и, општо гледано, тој е умерен човек со блага склоност кон педантерија. Не знам да кажам зошто ми се чини дека нема да дочека да остари. Секако, премногу работи, но се чини дека тоа го прави со задоволство, што значи дека тоа не може да биде толку штетно.

Се смешка и на својата лизгавица што мириса на акации се лизга назад кон битката кај Сант Готхард-Могерсдорф, ги заборава својата жена, дрвото и птицата на тоа дрво.

Дрвото стои сплескано пред небото, како цртеж на сива хартија за цртање. Малку изгледа кинески. Кога долго ќе се гледа во него, или барем кога јас ќе гледам долго во него, тоа се преобразува. Бело-сивото небо почнува да набабрува помеѓу гранките, се обликува во непостојани грутки, и набрзо дрвото – акација, евла или брест – го држи небото фатено во своите безбројни сребреносиви прсти. Потоа, кога ќе ги затворам очите и повторно ќе погледнам по една минута, дрвото одново е сплескано како цртеж, како слика која ниту растажува ниту развеселува, и во која можам да гледам со часови. Веднаш потоа, повторно почнува таинственото преобразување и небото набабрува и го дофаќаат нежно згрчените прсти.

Меѓутоа најчудно кај тоа дрво е тоа што ги впива и ги развејува желбите. Не дека јас сè уште имам некои горливи желби, но постојат немири, судири, нерасположенија. Сето тоа дрвото го извлекува од мене, го положува меѓу своите гранки и го покрива со бели облачни топки, сè додека не се растопи во влажниот студ. Тогаш јас, празна и лесна, можам да ја свртам главата и да отспијам уште триесет минути. Во тие триесет минути никогаш не сонувам ништо. Дрвото, акација, евла или брест, е коренито дрво во кое човек може да има доверба.

За тоа многу сум благодарна, зашто е потребно да се соберат сили, па благодарение на тие сили, пристojно да се проживее времето. Не ми е дадено да бидам домаќинка, но не би сакала да станам ниту злобна или иронична, а имам лесна склоност кон тоа. Човек не треба ни да трпи, ниту да се смуртува, ниту да се лути. Ан-

глискиот збор *sulk* најдобро ја изразува таа состојба што мора безусловно да се избегнува. Човек постојано да се смуртува е неумесно будалесто, а да молчи и да трпи, всушност, е нешто сосем друго. И некој пустиник може да молчи и да трпи, и тоа никому не му пречи. Светот сè уште не слушал за смуртен пустиник. Лутењето веќе е поблиску до суштината, тоа упатува на празноглавост и потиштеност на личноста која се наоѓа во таа состојба. Сето тоа постои и во англиското *sulk*, а заедно со тоа и она студенило и намерната рамнодушност, која треба да ја повреди жртвата. Јас не сакам да повредам нико-го. И онака постојано и насекаде премногу луѓе биваат повредени.

Хуберт одвреме-навреме молчи и трпи. Но, тој трпи дискретно, седејќи на работната маса, со весник пред лицето. Понекогаш, за таа цел оди и во кафеана. Не би ми паднало на ум да го следам таму. Кога јас ќе посакам да одам во кафеана, одам сама. Брачните двојки немаат што да бараат таму. Заеднички можат да прават сè што е возможно, само не можат заедно да седат во кафеана и да читаат весник. Така веднаш се изложуваат на сомнежот дека се сити еден од друг.

Се разбира дека ние понекогаш сме сити еден од друг, но штом тоа ќе ни стане јасно, тонеме во длабока меланхолија, сè додека таа жалосна состојба не помине самата од себе. Ние, едноставно, не можеме себеси да си дозволиме долго да бидеме сити еден од друг зашто, во спротивно, кому ќе му се обратиме за помош, кој може да ни даде поддршка? За нас сите луѓе се туѓи, па дури и нашите пријатели, кои всушност ни се само познајници. Туѓа ни е дури и нашата ќерка Илзе, која има петнаесет години и, всушност, не знае што да прави со нас. Таа ја има најубавата соба во куќата, зашто треба да ѝ биде удобно, а ние сакаме да се чувствува среќно. Таа е многу успешна и ведре девојка; понекогаш ме потсетува на

една тетка, која отиде во манастир, само што Илзе нема да оди во манастир. Секако, тоа не можам да го тврдам со сигурност, секогаш се случуваат и неочекувани работи. За Илзе е многу добро што немаме вистинска потреба и што не сме неумесно зависни од неа. Илзе не му припаѓа на нашиот потесен круг. Нешто се случи пред таа да се роди и ја претвори во дете што е родено по стварниот живот на нејзините родители.

Таа е постхумно дете, само што нејзините родители сè уште одат наоколу како ништо да не се случило. Веројатно има многу такви деца и поради тоа никој не се возбужува. Но, мислам дека таа, и покрај тоа, сепак е сосем среќна. Пријателките ѝ завидуваат што нејзините родители се грижат за неа ако го посака тоа. Кое дете доживува таква среќа?

Нашиот син Фердинанд, кој го доби името по татко-то на Хуберт, стариот Фердинанд, не е толку среќен. Мислам дека тој, всушност, никогаш не беше многу среќен. Беше роден пред настанот што промени сè и секогаш беше во средиштето на нашиот живот: таму каде што водата е мирна, но и каде што дури и најмалото погрешно движење може да го отфрли телото којзнае каде. Тој несомнено го почувствува тоа. Навреме забележа дека е подобро да не се мрда премногу и да се биде претпазлив. Не е страшливец и, впрочем, се вика Фердинанд, иако поради тоа царско име постојано беше исмеван кога одеше во основно училиште. Можеби сè уште е благодарен поради тоа што неговиот дедо не се викаше Леополд, што можеше да се случи сосем лесно. Откога наполни дваесет и една, значи од пред една година, живее во изнајмена соба во деветтиот бецирк. Имено, Фердинанд е наследник. Мајката на Хуберт, стара дворска советничка, му ги остави сите свои пари. Нему парите, а на Хуберт куќата, и тоа само затоа што куќата и онака веќе му припаѓаше како наследство од неговиот татко,

а таа само имаше право да остане да живее тука сè до смртта. На Илзе не ѝ остави ништо, дури ни парче накит, а ни мене, се разбира, не ми остави ништо.

Во недела Фердинанд често доаѓа на ручек, во работните денови, понекогаш, ќе се појави на кафе и, секако, нè посетува за празниците. Тој не се отсели затоа што не нè сака, туку затоа што сака да биде слободен и независен. Парите од старата госпоѓа ќе му траат додека да ги заврши студиите и може да се грижи за себе. Хуберт потајно се јадосува поради тоа, но јас се радувам. Добро е за Фердинанд што не мора да нè моли за пари и што може да живее со замислата дека е слободен човек. Впрочем, не сум сосем сигурна дека сè уште е приврзаник на тоа празноверие. Навистина, отсекогаш многу брзо разбираше што се случува. Ќе беше мошне непријатна ситуација доколку нашиот возрасен син, кој беше роден пред оној настан и кој стои во самото срце на вителот, сè уште живееше со нас. Поради тоа што припаѓа во потесниот круг, секојдневното живеење со него е тешко. Блискоста е премногу силна, а сите тројца не сакаме преголема блискост.

Мене и Хуберт, секако, повеќе ништо не може да ни помогне, и затоа повеќе ништо и не може многу ни да нè погоди, освен непроменливата општа судбина што го погодува секој човек. Затоа е добро што Фердинанд се оддели. Понекогаш го фаќа носталгија за удобностите на едно типично граѓанско домаќинство, но тој живее во својата изнајмена соба, презирајќи ја носталгијата и секогаш внимавајќи да остане во мирното средиште и да не зачекори во опасната зона. А за него ни една зона нема да биде поопасна отколку оваа куќа. Понекогаш сигурно е очаен затоа што не можеше да направи чекор, кој ќе го лансира на работ од светот. Тогаш ги затвора своите книги и скрипти и оди на кино или се среќава со пријателите. Немам поим каков е со девојките. Тој има

извесен шарм, кој веројатно ги привлекува токму оние алчни за внимание и оние што сакаат да командуваат, а кои мора да ги избегнува.

Илзе, која личи на мајка ми, има среќен, едноставен карактер. Можеби и Хуберт би можел да биде среќен. Но, тоа што не е, всушност, не се должи толку многу на него, колку на влијанијата и околностите на кои не им е дораснат. Фердинанд не личи ни на мене ни на Хуберт, туку на својот дедо. На некој таинствен начин, тој секогаш ќе биде она што порано се нарекуваше вистински господин. Секако, не го знае тоа, зашто не можеме да ги познаваме нештата и околностите што не сме ги виделе или доживеале. Од друга страна, јасно е дека не може да биде ништо друго: Фердинанд, кој потекнува од нашето поранешно време, може да биде само анахронизам. Ние го гледаме тоа и не знаеме дали на тоа треба да се радуваме или да се загрижиме – но, во секој случај, ништо не може да го промени тој факт. Всушност, повеќе ништо не може да се промени, сè веќе се случи и си оди по својот пат. Не можеме да се мешаеме во тоа. Впрочем, што се однесува на Хуберт и на неговите чувства, ова се само претпоставки, зашто ние двај зборуваме за нашиот син, а веќе речиси ни за ништо друго што има толку големо значење. Илзе е бенигна тема на разговор, како и сите луѓе, кои ги сакаме и ги чувствуваме како пријатни, но не припаѓаат во потесниот круг.

Децата двај имаат некаков меѓусебен однос. Разликата во годините е преголема. Фердинанд ја смета Илзе за мала будалеста девојка, што таа секако не е, а Илзе го смета Фердинанд за чудак, што од нејзината гледна точка, Впрочем, е разбирливо. Понекогаш ќе ѝ подари бонбони или ќе ѝ помогне со латинскиот. Вистинско семејство бевме само три години, од раѓањето на Фердинанд, па сè до оној настан за кој никогаш не зборуваме и што секој од нас се обидува да го заборави. Одвреме-

навреме целосно го забораваме, само што последиците никако не можат да се исклучат.

Затоа толку многу се радувам што дрвото го згаснува секое сеќавање во мене, па барем триесетина минути можам да поспијам без соништа.

Кога се разбудив, сонцето полека се пробиваше низ сивото зимско небо. Ако не врне дожд или снег, сонцето се обидува да го направи истото секој ден. Само што речиси никогаш не му успева. За мене тие обиди во себе имаат нешто многу возбудливо. Се крие зад пареата како црвеникав круг и фрла чудна розеникава светлина над градот. Прави дрвото влажно да заблеска и ги претвора неговите гранки во сребро и бакар. Тогаш не можам да замислам дека тоа навистина е дрво, со корен во земјата и со сокови што дури и во зима полека струјат низ него. Тоа тогаш не изгледа како некое органско суштество, туку станува уметнички предмет, тврдо и блескаво како стакло.

– Многу чудно – рече Хуберт и ја остави битката кај Сант Готхард-Могерсдорф. – Навистина чудно. Штом некоја птица ќе долета на дрвото, друга одлетува од него.

– Можеби тоа е некаков церемонијал – забележав непотребно.

– Што правиме денес? – праша Хуберт. Тоа е мал удар, не премногу болен, како допир на стара рана. Со тоа прашање врз мене ја пренесе одговорноста за претстојниот ден. Гледај од него да направиш нешто барем делумно пријатно, зашто во недела, сепак, не можам да побегнам во канцеларија. Не мораш да се напрегнуваш премногу; сигурно ќе смислиш нешто.

Тоа е игра, една од последните игри што ни преостануваат. На игрите што ги игравме во минатото подобро и да не се помислува. Но, со оглед на тоа што ни мене не ми текнува ништо ново, принудена сум да се впуштам во неа. Всушност, секогаш се впуштам, бидејќи многу ми е

важно да не се појави нескладност. Нескладноста би ме измачувала со часови или со денови, а тоа не можам да си го дозволам.

Илзе беше на десетдневен курс по скијање со другарите од своето одделение. Но, дури и да беше тука, неделните попладниња повеќе сака да ги поминува со своето младо друштво отколку со нас. Претпладнето обично поминува во чистење и готвење. Речиси никогаш не одиме во ресторан, зашто нè полудува да го чекаме келнерот додека конечно ни ја донесе сметката. Освен тоа, дури и во скапите локали јадењето е мизерно, а ние, секако, и не сакаме многу мириси на едно место ниту, пак, премногу луѓе да седат околу нас. Значи, мора да се испланира само попладнето, зашто не може секогаш да се слушаат плочи или да се чита. – Има една изложба на француското модерно сликарство – реков неубедливо. Хуберт само промрмори нешто. – Или на фински мебел? – реков. – Повеќе од ужасно – рече Хуберт. – Прошетка – предложив – а потоа шведски филм. – Швеѓаните ме нервираат – рече Хуберт. И мене ме нервираат, затоа веднаш попуштив. Реков: – Впрочем, воопшто не сакам да одам во кино, филмовите се толку непријатни. – Како мислиш? – праша Хуберт. – Не сакам да ги гледам тие гигантски лица – реков. – Сè е гигантско, така што чувствувам телесна непријатност. Се плашам од џинови. Всушност, кога последен пат сме биле на кино? – Хуберт за момент размисли, тој е меморијата на нашиот брак. – Пред седум месеци – рече – гледавме нешто весело. – Се сетив. – Воопшто не беше весело – реков. – Тие одвратно големи глави на платното. Како човекојадци. Сите толку широко ги отвораат устите, и имаат премногу заби, и брчки длабоки како клисури, а жените носат вештачки трепки – сето тоа изгледа крајно опсцено. Дури и љубовниците изгледаат како гладни човекојадци. Многу се исплашив.

Хуберт направи напор да ја сврти главата и ме погледна. Неговите очи се сиви, а порано ми изгледаа преполни со живот. Сега изгледаат како вода под мраз. Можев да забележам дека нешто се бранува под мразот, како мали рипки на дното на замрзнато езеро. – Чудно – рече Хуберт – не се сеќавам на тоа. Кога ќе се исплашиш, обично дишењето ти се забрзува. Веднаш го забележувам тоа. – Беше многу задлабочен во филмот и се смееше, точно се сеќавам на ситуацијата, затоа не можеше да забележиш. – Но, никогаш порано не се плашеше кога одевме на кино – рече тој. – Сигурно е поради телевизијата – реков брзо. – Кога човек ќе се навикне на џуџиња, потоа, веројатно, не може да ги поднесе џиновите.

– Значи, фала му на Бога, не одиме на кино – заклучи Хуберт.

– Не доаѓа предвид ни да одиме на посета кај некој – реков. Хуберт не ми одговори, затоа што моето прашање, всушност, и не беше сериозно. Никогаш не одиме на посета кај никого, освен тогаш кога не можеме да го избегнеме тоа. Немаме многу познајници, а особено не заеднички. Исто така, немаме роднини, а и да имавме, малку е веројатно дека би им одеде на гости.

Се чувствував како да се доближувам до вител, кој лесно би можел да ме обземе. Но, сè уште не сакав да се предадам, играта мораше да трае одредено време, а тоа време сè уште не беше истечено.

– Да разгледуваме излози – реков. Хуберт се насмеа. Неговото смеење не звучи баш пријатно, туку малку прегласно и неискрено. Во него се крие некоја лукавост, што се појавува сосем ретко. Порано тоа дури и ми се допаѓаше, го збогатуваше секојдневниот живот со мали изненадувања. Сега тоа смеење значи само едно: те разбираам, мила моја. А јас не сакам да бидам целосно разбрана. – Ах, добро – реков помирено – мислам дека ќе одиме во Арсенал.

Потоа Хуберт задоволно се спушта на перницата и повторно ја отвора својата книга.

Секогаш кога не знаеме што да правиме во недела попладне, одиме во Арсенал, музејот на војната. По тоа решение посегнуваме божем само во крајна нужда, но, всушност, не сакаме да одиме никаде другаде. Разбирам зошто Хуберт го прави тоа со толкаво задоволство, но не ми е јасно зошто го правам и јас; сепак, тоа е така. Преферирам да одам во Арсенал, отколку на која било друга изложба и во кој било друг музеј. Дури и мене лично ми е малку непријатно тоа што таму се чувствувам како дома.

Уште еднаш, за последен пат, го погледнав дрвото. Сонцето жално се повлече и розеникавата светлина згасна. Станав и излегов од собата.

По ручекот, отидовме на едночасовна прошетка. Времето беше мрачно, студено и тивко. Тоа ми се допадна затоа што многу ме измачува ветрот што во овој град дува постојано. Не разговаравме за ништо значајно и бевме многу кротки и љубезни еден кон друг. Но, ние речиси секогаш сме такви. Всушност, секогаш. Сè уште не знаев дека следното утро мојот живот ќе се промени на толку чуден начин, а не знаеше ни Хуберт. Претпоставувам дека никогаш нема ни да дознае; барем се надевам на тоа.

Подоцна, со автомобилот отидовме во Арсенал. Возењето во недела е пријатно, дури и во февруари, иако не толку пријатно како лете, кога во неделите градот изгледа како мртов и смрди на асфалт.

Уште во влезниот хол Хуберт си купи брошура за битката кај Еблзберг од 1809 година, како и разгледница со слика на принцот Еуген, која ја насликал Јохан Купецки. Разгледницата ќе исчезне во работната маса на Хуберт и никогаш нема да биде испишана, зашто кому би му пишувал Хуберт? Потоа веднаш побрза кон

панорамата каде што може да се гледаат слики од Првата светска војна. Имено, тој мисли дека на една од тие стари фотографии го откри татко си. Не коментирам ништо, гледам само некој слабичок младич во наредничка униформа, гамаши на нозете и шапка спуштена над челото, кој уморно и замислено зјапа во машинската пушка. Фотографијата е снимена некаде на планините во јужен Тирол и веќе е малку пожолтена. Таткото на Хуберт го имам видено само трипати, и тогаш веќе имаше повеќе од шеесет години. Секако, можеше да биде тој на сликата, но имаше многу млади луѓе од неговиот ков.

Штом стигнавме кај панорамата, Хуберт веднаш ме заборава. Полека продолжувам напред, чекорам низ познатите простории, ги гледам фигурините во стари војнички униформи, кои во стаклените витрини изгледаат толку живо, што човек може да се исплаши. Секако, одблиску не изгледаат ни живи ни мртви, тие се само кукли, и како и сите кукли, на себе го содржат она што истовремено ги прави и привлечни и одбивни. Таму секогаш стојам и гледам долго време. Ме фасцинираат. Целиот Арсенал е истовремено и привлечно и одбивно место, можеби поради тоа го сакам толку многу. Ја посетувам салата Радецки, салата Ерцхерцог Карл и салата Принц Еуген, и скришум се восхитувам на чудесниот ред и чистота што владеат тука. Ниту еден музеј во градов не е толку добро одржуван и чуван со љубов како што е Арсенал. Човек се восхитува на тоа, но во основа тоа е сосем нормална работа што се подразбира самата по себе. Како и најчесто, мојата обиколка завршува кај шаторот на Кара Мустафа, еден голем турски шатор. Таму се одморам.

Знаев дека надвор по обиколницата возеа автомобили и трепкаа семафорите, и со неугодност забележав дека во тоа спокојно царство на мртвите се чувствувам

повеќе како дома отколку таму надвор, во живиот град. Исто така, не сум сосем сигурна дека градот навистина живее, или пак само претставува поле за фигури што само уште кратко можат да претаат пред да бидат затворени во стаклени витрини, исто како старите аркебузи што ги разгледував претходно.

Сакам да сум опкружена со работи кои не ме забележуваат и кои не ми приоѓаат, модели на стари бродови со надуени едра околу кои никогаш не дува ветар, и многубројни знамиња и јарболи кои некогаш значеле сè, а сега повеќе не претставуваат ништо друго, освен обична стара свила што не смее да се допира. Смрдеше на старост, на кожа, излитен материјал и на восок за под.

Најчесто кај големиот турски шатор повторно се среќаваме со Хуберт и полека заминуваме по скалите. Знаев дека не припаѓаме овде, туку таму надвор, кај автомобилите и семафорите, во светот кој сега беше наш и кој не умеевме да го истражине. Но, тишината и сенишното повторување на минатото во тој објект ме привлекуваше со огромна сила, истата онаа со која минатото секогаш привлекува, дури и ако тоа минато се смета за омразено или валкано, а всушност е омразено и валкано само поради тоа што е толку привлечно.

– Дали го препозна и денес? – прашав. – Речиси сум убеден дека е тој – одговори Хуберт. – Тоа несомнено е неговата конституција. Но, се разбира, никогаш не можам да бидам сосем сигурен. – Не – реков – никогаш нема да бидеш сосем сигурен. – И повеќе не разговаравме за тоа. Попладнето во Арсенал заврши и сега стоевме на улица. Почна да вее снег, мали бесшумни снегулки, а воздухот беше студен и мирисаше чисто. Молчевме додека се возевме до дома. Хуберт мораше да вози концентрирано затоа што на патот се беше нафатил мраз, а еден од бришачите не беше исправен. Стаклото беше сосем матно и двај можев да видам што се случува на улицата. Ина-

ку, речиси се стемни и фаровите ме заслепуваа. Ниската жолта трева во нашата градина пред куќата веќе беше покриена со танок слој снег, а таа глетка ме потсети на нешто, но не можев да се сетам на што, па едноставно престанав да мислам на тоа.

Нашиот дом беше пријатно топол и малку мирисаше на чад, мирис што никогаш не може да се отстрани целосно. Но, мирисаше и на кори од мандарини, кои лежеа на масата, и таа мешавина од мириси, всушност, и не беше толку лоша. Хуберт отиде во својата соба и знаев дека сега најверојатно ќе ја дочита книгата за битката кај Сант Готхард-Могерсдорф. Во работните денови одвај успева да чита, барем не за свое задоволство.

Значи, знаев дека ќе има со што да се занимава извесно време, па се качив горе на мансардата и седнав покрај својата масичка за цртање. Мансардата ми припаѓа мене. Дури и Хуберт доаѓа само ако експлицитно го викнам. Тоа се случува ретко и повеќе претставува своевиден ритуал. Имено, ако ми каже нешто во доверба, што се случува сосем ретко, а јас знам дека поради тоа подоцна се чувствува непријатно, за возврат, а и за да се израмнат нештата, и јас му покажувам некоја од своите тајни. Моите тајни се мали и безначајни, главно цртежи на птици и рептили, но тоа е сè што имам да понудам. Бидејќи ни она што Хуберт ми го кажува во доверба не е вредно за спомнување, сè е во ред и рамнотежата повторно е воспоставена.

На мансардата можам да цртам или да сликам или, ако така сакам, едноставно да шетам натаму-наваму, што е навика која сигурно би го изнервирала Хуберт. Даден ми е само еден талент, со кој не можам да направам којзнае што. Порано илустрирав книги, но тоа беше многу одамна. Хуберт не сакаше да заработувам пари на таков начин, иако, всушност, и не беа некои големи пари. А особено откако се покажа дека неговите пари

повеќе не му се потребни на Фердинанд. И мене ме радува тоа што не морам да се придржувам до упатствата на нарателите и што можам да го цртам она што ќе го посакам.

Мојот талент е мошне ограничен, но во рамките на тие тесни граници успеав да го доведам до одредено совршенство. Цртам отсекогаш, а по завршувањето на средното училиште, уште две години одев во графичко училиште. Го научив она што можеше да се научи таму, но за мене тоа и немаше некоја голема важност. Никогаш не цртам ништо друго, освен инсекти, риби, рептили и птици; никогаш не напредувам до цицачи и луѓе. Умеам да цртам и цвеќиња, но тие никогаш не ме привлекуваа особено.

Во последните неколку години се интересирам речиси исклучиво за птици. Имам одредена цел пред очите, но не можам да си замислам што ќе направам ако некогаш ја остварам. Можеби тоа е една од причините поради кои не напредувам како што треба. Мојата цел е да нацртам птица, која нема да биде единствена на светот. Под тоа подразбирам препознатливост уште при прв поглед. До денес тоа сè уште не ми успеало и се сомневам дека некогаш ќе ми успее. Понекогаш ќе си помислам дека најпосле сум успеала, но веќе следниот ден стојам пред својата слика и гледам дека нацртаната птица нема поим дали, покрај неа, постојат и други примероци од нејзиниот вид, па ја земам сликата и ја затворам во плакарот. Таму веќе има купишта слики на осамени птици, слики што не ги видел никој друг, освен мене. Само Хуберт видел неколку од нив, но за него тоа едноставно се мали уметнички дела, тој нема поим дека сите тие, всушност, се промашувања. Понекогаш повторно ќе се јави зрак на надеж, но тоа се случува сосем ретко. Пред многу години, додека сè уште не бев сосредоточена на птици, имаше еден сколовранец што изгледаше како од-

далеку да го наслушува појот на некој друг сколовранец, кој се огласува од соседната градина. На тоа упатуваше начинот на кој ја држеше главата и наkostenените пердуви. Но, тоа беше само насетување, а не и заемно препознавање. И покрај тоа, тогаш бев многу среќна. Таа мала слика исчезна во војната.

Пред неколку дена почнав да цртам една ластовица, но уште од самиот почеток тоа не изгледаше како добар избор. Бидејќи ластовиците ги гледаме во јата, замислуваме дека тие се дружељубиви птици. Но, тоа е голема заблуда. Тие само пролетуваат едни покрај други, не мислејќи на ништо друго, освен на својот плен. Во секој случај, мојата ластовица изгледаше сосем задоволна во својата самоизбрана осаменост: симпатично мало суштество, кое во својата пердувста глава воопшто не помислува на другите ластовици. Со неа се занимавав десет минути, овде мала промена на линијата, онде дамка од боја. Потоа станав и почнав да шетам натаму-наваму. Добро е што мансардата се протега над кујната, така што не му пречам на Хуберт. А за мене е многу важно да можам да се движам натаму-наваму, од масата до каминот и назад, па до плакарот, до диванот и најпосле до прозорецот. Од прозорецот го гледам сидот на соседната куќа, одбивен сив сид. И добро што е таков, зашто не ми го одзема вниманието. Рацете малку ми се тресат, секогаш го прават тоа кога им забранувам да цртаат. Ги затворив очите и пред мене се појави онаква ластовица каква што посакував. Веднаш дотрчав до масичката за цртање и малку ѝ го изменив окото. Навистина, сега изгледаше провокативно, небаре ќе се распрсне поради својата радосна осаменост. Никогаш порано не постоела толку дрска ластовица – изгледаше како да ми се потсмева. Погледот од нејзиното око како да извикуваше: „Јас сум единствената ластовица на светот, и фала му на Бога поради тоа!“

Ова толку многу ме вознемири, што го скинав листот и го фрлив во кантата; тоа мало чудовиште не заслужува живот во плакарот.

Нешто повторно се изјалови, и тоа на крајно непријатен начин. Повторно почнав да чекорам лево-десно и одеднаш сфатив дека проблемот, всушност, беше во мене: очигледно е дека сакам да сликам само осамени птици. Долго се измачував со тоа сознание, но тоа воопшто не ми помогна да напредувам. Најпосле сфатив дека денес повеќе не би вредело да се почнува ништо ново, па затоа слегов долу, во дневната соба.

Хуберт седеше пред телевизорот и гледаше пренос од некој спортски натпревар. Не се интересира многу за спорт, но на овие преноси тешко им одолева. Општо земено, поминува премногу време пред телевизорот, а бидејќи не сака да седи сам, и јас си трошам многу време на истиот начин. Одвај ме забележува, не ми се обраќа, но сака да сум заедно со него во собата. Во тие ситуации понекогаш читам, но тоа не е здраво за очите бидејќи во собата е премногу мрачно. Од друга страна, и гледањето телевизија не е здраво за очите. Во основа, сè што правиме не е здраво за нешто. Најпосле, ако човек ги следи сите совети, единствената здрава активност би била само да е мртов.

Значи, останавме до единаесет и не се сеќавам дека воопшто гледав нешто. Сепак, нешто мора да сум гледала, затоа што очите цело време ми беа отворени и насочени кон екранот. Каде се сите оние часови, денови, месеци и години што ги потрошив на овој или на некој сличен начин? Сознанието дека постојат толку многу работи на кои не можеме да се сетиме е мошне непријатно. Ако може да се каже така, тоа е како човек да седи на спокојна ливада и воопшто да не насетува дека во секој момент од некоја грмушка може да излезе див свер. Не сакам изненадувања.